

ПРАВО НА СВОБОДУ СВІТОГЛЯДУ В УКРАЇНІ

Польова Христина Петрівна,

курсантка 2-го курсу

Прикарпатського факультету

(м. Івано-Франківськ)

Національної академії внутрішніх справ

Свобода світогляду означає право мати власні погляди на природу, людину і суспільство та змінювати їх, сповідувати релігію або бути атеїстом, не бути примушеним з боку держави або інших суб'єктів суспільних відносин до певного світогляду і ставлення до релігії, а також право виховувати дітей відповідно до своїх власних переконань та ставлення до релігії [2]. Одним із проявів права на свободу світогляду є свобода віросповідання, яка означає можливість кожного одноособово чи колективно сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, вільно приймати і змінювати релігію за своїм вибором, входити до релігійних організацій чи виходити із них, брати чи не брати участь у богослужіннях, релігійних обрядах і церемоніях, навчанні, релігії, нести альтернативну службу замість військової, вести релігійну діяльність, відкрито виражати і вільно поширювати свої релігійні або атеїстичні переконання тощо.

Свободу віросповідання слід розуміти як можливість самостійного вільного вибору об'єкта вірувань та їх відповідного змісту. Стаття 9 Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р. проголошує, що кожен має право на свободу думки, совісті та релігії; це право включає свободу змінювати свою релігію або переконання, а також свободу сповідувати свою релігію або переконання під час богослужіння, навчання, виконання та дотримання релігійної практики і ритуальних обрядів як одноособово, так і спільно з іншими, як прилюдно, так і приватно.

Сучасний розвиток конституційного права та конституційної юриспруденції західної демократії, практика Європейського Суду з прав людини щодо взаємовідносин держави та об'єднань віруючих показує, що вони будуються на принципах неототожнення та нейтральності. Принцип неототожнення означає, що жодна офіційна релігія чи навіть привілейована церква не може існувати в демократичній державі. З цього приводу Конституційний Суд Австрії зазначив, що «будь-яка система державної релігії та навіть будь-яка система, що ототожнює певну релігію чи певну ідеологію з державою має бути заборонена» [3]. Принцип нейтральності зобов'язує державу бути неупередженою щодо існуючих релігій та ідеологій, а також поважати принципи свободи та недискримінації. Цікавими є приклади з судової практики зарубіжних країн щодо застосування принципу

нейтральності та забезпечення прав релігійних і культурних груп. Таким є випадок з індіанкою з племені пуебло Джулії Мартінес, яка вийшла заміж за представника з племені навахо. Відповідно до звичаїв пуебло, діти жінок, які уклали шлюб з чужоземцями, втрачають більшість прав пуебло: постійно проживати на племінній території, голосувати, користуватися землею. Пані Мартінес подала позов до федерального суду на підставі того, що не отримала рівного захисту згідно з Актом про громадянські права індіанців 1968 р. Вона програла. Окружний суд визначив, що відміна рішення племені, особливо у такій делікатній справі, як членство, приведе до «руйнування культурної ідентичності». У Німеччині суддя відхилила позов мусульманки, яка бажала швидко розвестися з чоловіком-мусульманином, який регулярно бив її. Суддя винесла рішення, що оскільки Коран дозволяє чоловікам бити дружин, німецький суд у такому випадку має рахуватися зі звичаями мусульманської релігії [1].

Щодо розуміння згаданого положення Європейським Судом з прав людини були висловлені такі правові позиції: 1. у демократичному суспільстві, де кілька релігій співіснують, може бути необхідним встановити обмеження на цю свободу, для того щоб узгодити інтереси різноманітних груп і забезпечити повагу до вірувань кожної особи (Рішення у справі «Коккінакіс проти Греції» від 19 квітня 1993 р.); 2. однак при виконанні своїх регулятивних повноважень у цій сфері та у своїх відносинах з різними релігіями, віросповіданнями та віруваннями держава зобов'язана лишатися нейтральною та неупередженою (див. Рішення у справі «Гасан і Чауш проти Болгарії» від 26 жовтня 2000 р.) [3]. Суд також дійшов висновку, що, коли порушується питання про організацію релігійної громади, ст. 9 треба тлумачити у світлі ст. 11 Конвенції, яка убезпечує діяльність об'єднання від безпідставного втручання держави. З цього погляду право віруючого на свободу віросповідання передбачає вільне функціонування громади без свавільного втручання держави. Справді, автономне існування релігійної громади є невід'ємною частиною поняття плюралізму в демократичному суспільстві й посідає центральне місце в передбаченому захисті.

У неминучому зіткненні свободи слова і свободи релігії, складно прийняти одну зі сторін. Звичайно, добре було б виробити динамічний баланс для подібних конфліктів, але, на жаль, до вирішення цієї проблеми ще далеко. Єдиним правильним рішенням є думка, що будь-які конфлікти свобод повинні вирішуватися в рамках правового поля, цивілізованими, достатніми і збалансованими методами. Станом на початок 2019 року Україна приєдналася практично до всіх договорів, що регулюють права людини, як універсального, так і регіонального характеру. Своєю чергою, це зобов'язує нашу країну, якщо вона хоче відповідати міжнародним стандартам у цій сфері, модернізувати власне законодавство з урахуванням побажань ПАРЄ, Венеціанської комісії, регулярно

звітувати перед відповідними міжнародними органами щодо дотримання прав і свобод, які прописані у міжнародних документах, серед підписантів яких є Україна; сприяти проведенню моніторингу стану прав і свобод людини з боку уповноважених на це органів міжнародного контролю, як-то місія ОБСЄ та інші, оперативно реагуючи на висловлені ними зауваження.

Отже, процес імплементації міжнародно-правових норм про захист права людини на релігійну свободу на рівні національного законодавства триває. Вже нині воно є одним із найбільш збалансованих у питаннях дотримання релігійної свободи серед законодавств пострадянських країн. Вітчизняне законодавство у питаннях щодо регулювання прав людини та дотримання релігійної свободи має чітко дотримуватися всіх положень статей 9 та 11 Європейської конвенції про захист прав людини та враховувати судову практику ЄСПЛ. Імплементація зарубіжного досвіду нормативного забезпечення прав людини і релігійної свободи у вітчизняну правову систему відбувається за принципами: доцільності; органічного поєднання мети і засобів; розбудови законодавчої бази з урахуванням норм, які фіксуються міжнародними документами з прав людини. Успішність подальшого шляху України до відповідності її законодавства міжнародним гуманітарним стандартам, а саме – свободі думки, віросповідання й релігії напряму залежить від того, як швидко наша країна буде ратифікувати міжнародно-правові акти та використовувати у власному законодавстві вживану в них термінологію, поширювати судову практику застосування норм прецедентного права, контролювати те, як у повсякденному житті суспільства дотримуються основних прав і свобод, проводити відповідні заходи просвітницького характеру.

Список використаних джерел:

1. Мюллер Д. Разум, релігія, демократія. Москва : Мисль, 2015. 366 с.
2. Рабінович П. М. Коментар ст. 35 Конституції України. Харків : Право, 2011.
3. Шевчук С. Судовий захист прав людини: практика Європейського Суду з прав людини у контексті західної правової традиції. К. : Реферат, 2010. С. 385.

РОЛЬ ТА ЗАВДАННЯ ПОЛІЦІЇ ПРИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ГРОМАДЯН НА МИРНІ ЗІБРАННЯ

Поляк Віра Іванівна,
курсант 3 курсу
Прикарпатського факультету
(м. Івано-Франківськ)